

בלק :

מצוות, והיא עמהם...". כלומר, משה נשא את צפורה, כיוון שאז, לפני מתן תורה, היו כולם, גם בני ישראל, כבני נח, ואחר כך, במתן תורה, התגיירה⁵ גם צפורה עם כל עם ישראל, ולפיכך היתה גם אז מותרת למשה.

אין מובן: זמרי הלוא היה, נשיא בית אב לשמעוני⁶, ומה היתה איפוא טענתו, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך? – כלום לא ידע את ההבדל הפשוט ביותר שבין נישואין לפני מתן

א. הטענה „בת יתרו מי התירה לך” והסבר רש”י על כך

בקשר לסיפור שבסוף פרשתנו¹ „והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה...” מספרים חז”ל², שזמרי בן סלוא הביא את ה”מדינית”, כוזבי בת צור, לפני משה רבינו וטען: „זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך? – נתעלמה ממנו (ממשה) הלכה”, עד אשר פינחס „ראה מעשה ונזכר הלכה... הבעל את כותית³ קנאין פוגעין בו”.

מדוע אכן היתה „בת יתרו” מותרת למשה רבינו? על כך מסביר רש”י⁴: „משה קודם מתן תורה נשא וכשניתנה תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל

(5) ביד רמ”ה שם משמע דס”ל דמותרת גם בלי גיור ד, גיתנה תורה ונתחדשה הלכה”. וראה ג”כ: ילקוט ראובני ר”פ פינחס: „ויאמר לו ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ועוד יאמר אני גיירתי”. יעביץ סנהדרין שם: „ולא שייכא גירות כלל אלא שנתנה תורה”. גם מלשון רש”י, ונכנסו לכלל מצות והיא עמהם וגרים רבים של ערב רב” משמע קצת שאי”ז ענין הגירות כבערב רב (וראה אצפ”ע דלקמן הערה 20). ועפ”ז אין מקום לקושיא דלקמן בפנים סעיף ב’.

אבל נוסף ע”ז שגם בנוגע לבני ישראל מפורש שנתגיירו (עיין יבמות מו, א ואילך. כריתות ט, רע”א) – הרי מכיון שהיא „בת יתרו” (ולא מבני אברהם יצחק כו), ועוד ועיקר – לא הייתה במצרים ששם היתה תחלת הגירות (יבמות וכריתות שם) בודאי ה’ צ”ל אצלה גירות. ועד”ז בנוגע לבני” – שמילתם הייתה אך בתור מצוה שנצטווה אברהם, משא”כ במצרים ש”ל שהי’ גם התחלת הגירות – עיין יבמות וכריתות שם. ובגליוני הש”ס ועבריו (דהרמ”ה) צע”ג דהא פשיטא דנתגיירה כו’.

(6) פינחס כה, יד. ובסנהדרין שם (ועד”ז בפרש”י עה”ת כה, ו (ודלא כבפרש”י בפנחס)): נשיא שבת הוא. ולהעיר מדרז”ל (סנה’ שם, ב) שזהו שלומיאל בן צורישיד.

(1) כה, ו.

(2) סנהדרין פב, א. ונחומא פרשתנו כ”א. במדב”ר פ”כ, כד”כה. תיב”ע ופרש”י עה”פ.

(3) בפרשתנו מדובר ע”ד מדינית, במשנה (סנה’ שם) ה’ ארמית – ואולי יש כאן שינויים ע”י מבקר המלכות. וראה רמב”ם ה’ אי”ב רפ”ב ב’ גירסות. ובפרש”י סנה’ פא, ב: ארמית בת עובד כוכבים.

(4) סנהדרין פב, א ד”ה בת יתרו.

ביד רמ”ה סנהדרין שם: „גיתנה תורה ונתחדשה הלכה ולא אסרה תורה אלא מכאן ואילך אבל מי שהי’ נשוי ועומד קודם מית’ לא נאסרה עליו”. אבל ברבותינו בעה”ת (בהעלותך יא, כז): כשנתנה תורה כו’ פרשו כולם כו’. וראה גליוני הש”ס (להר”י ענגל) סנהדרין שם שקו”ט בדבריו. תו”ש לשמות ב, כא אות קע. וראה הערה הבאה.

הדין הוא¹¹ שגיורת אסורה לכהן, וזהו איסור מן התורה. למרות שהגמרא¹² לומדת זאת מפסוק ביחזקאל¹³ – הרי זה רק ש, אתא יחזקאל ואסמכה אקראי¹⁴ (=בא יחזקאל והסמיך למקרא), אך זהו איסור מן התורה, ממה שנאמר „אשה¹⁵ זונה... לא יקחו¹⁶ – „לפי שבאה מן העכו"ם השטופים בזימה¹⁴.”

יש בגמרא¹⁷ מחלוקת לגבי משה רבינו: לפי דעה אחת „משה רבינו כהן גדול¹⁸” (כיוון ש, לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה¹⁷), ודעה אחרת סוברת ש, לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המלואים בלבד¹⁹. וקשה: כיצד היתה „בת יתרו²⁰

תורה לבין נישואין שאחר מתן תורה!? מצד שני: גם אם ימצא איזשהו הסבר (ולפחות כסברה שניתן להעלותה על הדעת) לכך שההבדל הזה איננו סיבה מספקת כדי להתיר את „בת יתרו” למשה, הרי עדיין קשה: מדוע אין מוצאים בגמרא, שמשה, או מישוהו אחר, ענה לטענה זו של זמרי כלפי משה רבינו?²¹ (פינחס אמר רק את ההלכה ש, הבעל ארמית...” בקשר למעשה זמרי)?

יש מפרשים⁸ שאומרים, שההבדל הזה בין לפני מתן תורה ולאחריה, זוהי ההלכה ש, נתעלמה ממשה. אך (א) רש"י⁹ מציין בפירושו: „ונתעלמה ממנו הלכה, שנאמר לו בסיני הבעל כותית וכו'”, כלומר הלכה זו בלבד (מהו העונש המגיע לבעל כותית), נתעלמה ממנו. וכן (ב) דוחק גדול הוא לומר שהבדל פשוט כל-כך נתעלם ממשה¹⁰. בנוסף לכך אין מובן: כיצד שאל זמרי שאלה כזאת? האם הוא יכול היה לסמוך על כך שההבדל בין לפני מתן תורה ולאחריה „יתעלם” ממשה רבינו?

ב. קושי נוסף: משה כהן – וגיורת אסורה לכהן

כך יש להבין:

11 בהבא לקמן ראה אנציקלופדי' תלמודית ע' גיורת, וש"ג.
12 קידושין עה, סע"א.
13 מד, כב.
14 תוד"ה אין יבמות סא, א.
15 אמור כא, ז.
16 רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ח ה"ג (ראה מ"מ שם). תוספות שם. ועוד (נסמנו באנציקלופדי' שם).

וגם להראב"ד (הל' איסורי"ב שם) ד, אינה משום זונה אלא משום דכתיב כו' (הקרא דיחזקאל), הוא איסור מן התורה – כמ"ש להדיא (שם פט"ז ה"ב). וראה חידושי הרשב"א יבמות ט, ב.

17 זבחים קב, א. והובאו בכ"מ במדרול.

18 רב – שם קא, ב.

19 וגם למ"ד „אני אמרתי אתה כהן כו' עכשיו כו' ואתה לוי” – „פסיקא לי' דכהן ה' מדעבד עבודה בשבעת ימה"מ .. ונפסקה לו כהונה אלא שניטלה ממנו בחרון אף” (חדא"ג שם).

20 אבל אם לא היתה „בת יתרו” – אף שבמ"ת נתגיירו כל ישראל (כדלעיל בתחילת השיחה והערה 5) – עכש"ל שגיורת זו אינה אסורה לכהן ואהרן ואלעזר ואיתמר בניו יוכיחו והטעם מובן כי

7 ראה גם ילקוט ראובני שם.

8 ראה עיון יעקב לע"י סנהדרין שם, א.

9 סנהדרין שם. יד רמ"ה שם. וראה ילקוט ראובני ויעב"ץ הנ"ל.

10 ואם כדי שיבוא פינחס וישל את הראי לו (נתחומא, במדב"ד ופרש"י שבערה 2) – העלמת ההלכה דקנאין פוגעין מספיקה.

כהונה, כי „אין בגדי כהונה בבמה“ – ולפיכך גם „בת יתרו“ (גיורת) לא היתה אסורה עליו.

אך עדיין קשה, שהרי מלשון הגמרא „לא נתכרן משה...“ משתמע, שבשבעת ימי המלואים הוא היה כהן גמור²⁵ וכן עדיין נשאר הקושי לפי הדעה שמשה „כל²⁶ ימיו כהן היה“²⁷.

ג. עדיין נותרים קשיים

לכאורה ניתן היה לומר, שהשאלות שהובאו לעיל מתרצות זו את זו:

בטענה „בת יתרו מי התירה לך“ אכן לא התכוון זמרי לאיסור לקיחת „ארמית“ לאשה, אלא לאיסור גיורת לכהן^{27*}, והקשר בין איסור זה לבין האיסור של „מדינית“ („אם תאמר (II) אסורה, בת יתרו...“) הוא, שהטעם

מותרת לו – והרי היתה גיורת?²¹ לפי הדעה ש„לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המלואים בלבד“, ניתן היה לענות²² (אם כי בדוחק) שגם אז לא היה משה כהן גמור, והיה מותר לו להקריב או את הקרבנות, מפני שבשבעת ימי המלואים – כהסבר ה„תוספות“²³ – חל על המשכן דין של במה (ולכן „שימש משה שבעת ימי המלואים בחלוק לבן“²⁴, ולא בבגדי

בבני אברהם כו' לא שייך הטעם „שבאה מן העכו"ם השטופים בוימה“.

גם י"ל עפ"מ בצפע"ג לסנהדרין שם ד„לאחר מ"ת נעשו יהודים למפרע“, עיי"ש. וע"פ המבואר בצפע"ג שם „דמדין כיון דהם ג"כ מורע אברהם לאתר המילה, ואמם נתגירה או אם יתגירו הוה ישראל למפרע, וזה צפורה כו" – מתורצת הקושיא שבפנים. וראה לקמן הערה 28.

ולחוסף: עפמשנ"ת בלקו"ש ח"ח (ע' 165 הערה 29) שלשיטת רש"י בפירושו עה"ת ה' יתרו „אבי אמר“ (ממש) דפינחס – היינו דגם אשת אלעזר הכהן היתה „בת יתרו“ – השקו"ש שבפנים השיחה היא גם בנוגע לאלעזר הכהן.

(21) בפרש"י יבמות (סא, סע"א) דגורת פסולה כי „ביאת עכו"ם כו' פסלה, ועד"ז מפרש שם (ע"ב) ד"ה אלא גיורת (דנבעלה בנכריתה כו"). ורובא בב"ש לשו"ע אה"ע ס"ו סק"ב.

– אבל דעת הפוסקים דאסורה גם כשלא נבעלה (ראה ב"ש שם. אנציקלופד'י שם, וש"ג). וראה מנ"ח (מצוה רסו) שתמה על דעת רש"י, עיי"ש. ובחכמת שלמה (לשו"ע אה"ע שם) מאריך דגם לרש"י אסורה גם אם לא נבעלה, עיי"ש.

(22) גם יש לתרץ (למ"ד זה) – כי הציווונים) דפ' אמור („אשה זונה גו' לא יקחו“) נאמרו (ו) לאחרי ז' ימי המילואים. ובגיטין (ס, סע"א): „ח' פרשיות נאמרו בינים שהוקם בו המושב כו' פרשת כהנים (אמור אל הכהנים כו" – פרש"י שם) כו". ולהעיר מתו"כ לשמיני (י, ד) „מיכן אמרו אין מטמאין למתים כו"“.

(23) ע"ז לר, א ד"ה במה.

(24) ע"ז שם. וש"נ.

(25) להעיר ממשנ"ת (לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 184 שוה"ג ה' לערה 28), ש"י"ל שכהונת משה היתה רק התואר דכהונה, ולא הענין ד„לקדשו לכהנו ליי" – שירות דכהונה (מכיון ששימש בחלוק לבן), עיי"ש. – אבל ג"ז די לאסור עליו גיורת משום „אשה זונה גו", שהרי גרושה כו' אסורה גם לכהן בע"מ שאין בו שירות דכהונה.

(26) לשון רש"י וזבחים קב, א ד"ה ויש אומרים. (27) לכאורה אפשר לתרץ ע"ד ת' הש"ס (וזבחים שם) דמשה זר הוא לענין נגיעים כי „שאני מראות נגיעים דאהרן ובניו כתובין בפרשה“, והרי גם בר"פ אמור (אצל הציווי „אשה זונה גו“) נאמר „אמור אל הכהנים בני אהרן“.

אבל – יש לחלק. כי דיוק הש"ס „אהרן ובניו כתובין בפרשה“ הוא משום שהכתוב (תוריע יג, ב) נקדים „אהרן הכהן ורק אצ"כ כתיב, או אל אחד מבניו הכהנים“. משא"כ בנדו"ד שנאמר „הכהנים (ואצ"כ) בני אהרן“, י"ל שהכוונה לענין הכהונה ולא שצ"ל „בני אהרן“ דוקא.

(27*) ראה גם ראש דוד (להחיד"א) פ' פינחס.

לאיסור גירות לכהן היא, כפי שצויין לעיל, „לפי שבאה מן העכו״ם (ארמית) השטופים בזימה“. כלומר, אם ה„מדינית“ אסורה מפני שהיא „ארמית“ – מדוע מותרת „בת יתרו“, שאף היא „באה מן העכו״ם (ארמית)...“ למשה (כהן)?

אך לפי זה נשאר קשה מצד שני (כדלעיל בסעיף ב'): (א) מהי אמנם התשובה לטענה זו? (ב) מדוע לא ענו תשובה זאת לזמרי?²⁸

ד. האפשרות לענות על השאלות בעזרת דברי חז"ל ש„פירש מן האשה“

לכאורה ניתן היה לתרץ²⁹ את הקושיות בעזרת דברי חז"ל³⁰ האומרים ש„ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו“, ואחד מהם הוא שמשה „פירש מן האשה“, כך אין קיימת הטענה „בת יתרו מי התירה לך“ (מצד איסור גירות לכהן), שהרי משה פרש מאשתו.

ואם אמנם אין די בפרישה בלבד כדי להסיר את איסור גירות לכהן, הרי רש"י אומר בפירושו על התורה, על

הפסוק (בסוף פרשת בהעלותך³¹) „ותדבר מרים... על אודות האשה... כי אשה כשית לקח“ – „על אודות האשה, על אודות גירושה, כי אשה כשית לקח, ועתה גירשה“. כלומר, רש"י סובר שלא רק ש„פירש מן האשה“ (כפי שהוא מצטט שם³²), פרישה בלבד³³, אלא שהיו אלה גירושין³⁴.

עם זאת, לא ענו לזמרי כאשר שאל „בת יתרו מי התירה לך“, מפני שאף אחד לא ידע על כך, כמוסבר בדברי חז"ל³⁵, וגם למרים לא נודע על כך רק כאשר „אלדד ומידד מתנבאים במחנה“³⁶ וצפורה אמרה „אוי לנשותיהן של אלו...“³⁷.

(31) יב, א.

(32) ד"ה ותדבר מרים ואהרן.

(33) דלא כמ"ש הרא"ם שם. ד„גרושי“ היינו „הפרשתה שפירש בעלה ממנה“. וראה לעיל ע' 158 שוה"ג להערה 41.

(34) ראה גם תוד"ה דכתיב יבמות שם: „או נתן לה גט“. ובמכילתא עה"פ (יתרו יח, ב), „אחר שלוחי“ – „שנפטרה ממנו בגט“. וראה ריב"א עה"ת יתרו יט, טו.

(35) ספרי בהעלותך שם* (הובא בתוס' יבמות שם. שבת שם ד"ה ואתה (בשם „מדרש“)). פרש"י שם. תנחומא צו יג.

ומלשון התנחומא (שבהערה 2), „אותה שתזחתיך“ מוכח שעדי אז (שנת הארבעים) לא ידעו כל ישראל שגירשה רק „פירש“ ממנה.

(36) בהעלותך יא, כז.

(37) בתוס' שבת כ', „דודאי ידעו אבל היו סבורין שפירש ע"פ הדיבור עד שאמרה להם צפורה שמדעתו פירש כו“. אבל ביבמות שם כתבו „שלא

(* בכמה דפוסי ספרי הובא רק הטעם „שראתה את צפורה שאינה מתקשטת כו“. אבל גם לטעם זה רק אז (תנודע שפירש כו).

(28) ראה לעיל הערה 20 מה ש"ל ע"פ המבואר בצפע"ג שגם מדין „אם נתגיירו הוה ישראל למפרע“. ועפ"ז י"ל שזמרי לא ס"ל כן (לענין מדינית) ולכן טען „בת יתרו מי התירה לך“ מצד איסור גירות לכהן. ומשה לא השיב, כמבואר לקמן בפנים (סעיף ו') דלא נאמן בשעת מעשה, עיי"ש.

(29) ראה גם ערוך לנר סנהדרין שם.

(30) שבת פז, א. יבמות סב, רע"א.

וזאת מפני שמשנה עשה זאת „מדעתו“, ובהיותו „עניו מאד“³⁸ לא רצה שידעו על כך, ומסיבה זו הוא³⁹ לא רצה לענות לזמרי ש„פירש מן האשה“.

אך הסבר זה איננו מתקבל²⁹, כי

[בנוסף לכך שרש"י⁴⁰ אומר (לפי ספרי⁴⁰) שמשנה פירש מן האשה (לא „מדעתו“, אלא) מפני ש„אמרתני לו לפרוש מן האשה... ואתה פה עמוד עמדי“⁴¹, ואין זה היפך הענווה לספר שקיים את ציוויו של ה' (42 – הרי)]

הסיבה לפרישת משה מן האשה היא היותו נביא, כפי שמביא רש"י³¹ (מספרי³¹) שצפורה אמרה „אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן“⁴³ – בעוד אשר לפי ההסבר שהובא לעיל,

הרי משה מוכרח היה לגרשה מצד איסור גירות לכהן⁴⁴.

ה. הנישואין היו מלכתחילה בהיתר

ההסבר לכך הוא:

נאמר במשנה⁴⁵, „אירס (כהן הדיוט) את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס“. והגמרא לומדת זאת מן הפסוק⁴⁶, „יקח אשה“, שאם הפעולה של „יקח אשה“, האירוסין, נעשתה בהיתר, מותר מלכתחילה להמשיך את הלקיחה ולשאת את האלמנה.

קל וחומר בעניננו, כאשר לא רק האירוסין, אלא גם הנישואין היו בהיתר⁴⁷, ודאי הוא שגם לאחר שנעשתה משה כהן, היתה „בת יתרו“ מותרת לו, למרות היותה גיורת.

לכאורה אפשר לשאול על כך: נישואי משה לצפורה בהיתר היו לפני מתן תורה, וכיוון שחל אז על בני ישראל דין של בני נח, ולפי זה לא היתה אז ה„לקיחה“ כפי שהיא צריכה להיות לאחר מתן תורה⁴⁸, הרי הכרח

נתגלה להם אלא באותה שעה כדתניא בסיפרי כו“.

(38) בהעלותך יב, ג.

(39) ומכ"ש שמרים ואהרן לא סיפרו שגירשה, שהרי נענשו על שדיברו עליו.

(40) בהעלותך שם, ה. ולהעיר מלשון רש"י שם, ד: שיפה עשה משה כו“.

(41) ב' הדיעות – אם פירש מדעתו או ע"פ הצייון – הובאו ג"כ באדר"ג פ"ב, ג.

(42) ועד"ז לתוס' שבת שם, שאהרן ומרים, היו סבורין שפירש ע"פ הדיבור – דלמה יעלימו שגירש משה את צפורה ע"פ הדיבור?

אבל גם אם פירש משה מדעתו קשה: למה לא השיב לזמרי שפירש מן האשה שלא יאמרו שעבר על איסור גירות לכהן (שאי"ז היפך העניויות)?

(43) וראה שבת (ועד"ז יבמות) שם: אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי כו“.

(44) ובפרט אם פירש רק מצד הצייון „ואתה פה עמוד עמדי“ – היינו, שלולי ציוויו זה לא ה' פורש מן האשה.

(45) יבמות סא, א.

(46) אמור כא, יד.

(47) ראה תוד"ה אטו יבמות כ, ב: נשאה קודם שנתמנה משמע דלא צריך קרא שיכול לקיימה משום דנשאה בהיתר.

(48) ראה רמב"ם ריש הל' אישות: קודם מ"ת ה' אדם פוגע אשה בשוק כו' מכניסה לתוך ביתו כו'

ויקה את בת לוי" דורשת הגמרא⁵³: „שעשה לה מעשה ליקוחין". שפירושו של דבר הוא, שעמרם קידשה בליקוחין של לאחור מתן תורה.

[בכך מסבירים המפרשים⁵⁴ את דברי הרמב"ם⁵⁵ האומר: „ובמצרים נצטוה עמרם במצוות יתירות", שלכאורה אינם מובנים⁵⁶: היכן מוצאין אנו ש„נצטוה עמרם במצוות יתירות"? – אלא שזוהי המצווה של קידושין, שקוימה כבר במצרים]⁵⁷.

וכיוון שגם לפני מתן תורה היו קידושי אשה אצל בני ישראל בדרך של לקיחה שלאחר מתן תורה, לא היו צריכים לערוך קידושין חדשים לאחר מתן תורה – הקידושין הקודמים נותרו בתקפם גם לאחר מתן תורה⁵⁸.

לפי זה מובן שפעולת „יקח אשה" של משה היתה בהיתר, מפני שהיתה לפני מתן תורה, ולאחר מתן תורה לא היה צריך משה לקדש את צפורה בשנית.

הוא לומר, שלאחר מתן תורה צריכים היו בני ישראל לחדש את קידושי נשותיהם בהתאם לתורה⁴⁹, שבה אפוא הקושיה למקומה: כיצד מותר היה למשה לקדש את צפורה לאחר מתן תורה?⁵⁰

לאמתו של דבר, אין כאן שום קושי, כי [נוסף לכך שגם לו היתה לקיחה חדשה, הרי היא היתה בודאי מיד לאחר מתן תורה, והיה זה לפני שנעשה משה לכהן (בימי המלואים או לאחר הקמת המשכן), הרי גם לפי הדעה שמשה „כל ימיו כהן היה" התחילה כהונתו מיד לאחר מתן תורה⁵¹, גם אז אין שום קושי, כי]:

על הפסוק⁵², „וילך איש מבית לוי

כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל כו' יקנה אותה תחלה כו'.

וגם אלה מבני שקיימו כה"ת עד שלא ניתנה וקידשו נשיהם (וראה פרש"י ויחי מת, ט. ועוד) – מ"מ, מכיון שלא נצטוו ע"ז, אין להם תוקף כמו לאחר מ"ת. וראה לקו"ש ח"ל ע' 238 ואילך.

(49) כדון גר שנתגייר ואשתו עמו שצריכים חופה וקידושין – דגול מרבבה לשו"ע יו"ד הל' גרים בסופן. וראה גליוני הש"ס (דלעיל הערה 4): פשיטא דנתגיירא במ"ת והוצרכה קידושין מחדש. (50) כי להדיעות שלא גירשה רק „פירש" ממנה, משמע שגם אח"כ היתה אשתו [ולהעיר מלשון הספרי בהעלותך שם: שפירש משה מפר"ו רבי" כו' שאינה מתקשטת כו'] וא"כ קידשה לאחר מ"ת – אף שנאמר לו „ואתה פה עמוד עמדי". ודוחק. וע"פ המבואר לקמן בפנים מתורץ בפשטות.

וגם לדעת רש"י „שגירשה" – הרי זמרי לא ידע מזה (כנ"ל בפנים), ולכן טען „בת יתרו מי התירה לך", כדלקמן בפנים סעיף ו'.

(51) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 184 והערה 28 שם.

(52) שמות ב. א.

(53) סוטה יב, א. ב"ב קכ, א.

(54) צפע"ו עה"ת שמות שם. מהר"ץ חיות סוטה שם.

(55) הל' מלכים פ"ט סה"א.

(56) כקושיית הכס"מ ורדב"ז שם.

(57) ועפ"ז לשון הרמב"ם (נעתק לעיל הערה 48), „כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל כו" – לא דוקא.

(58) ובוה מתורץ מש"ג (ואתחנן ה, כז) תיכף לאחר מ"ת „שובו לכם לאהליכם", דמזה שנק' „אהליכם" גם קודם „שובו גו", מוכח, שלא היו צריכים קידושין מחדש לאחר מ"ת. וראה תו"ש דלעיל הערה 4.

1. הסבר זה עונה לשאלות שלעיל

בכך ניתן להסביר: (א) את משמעותה של טענת זמרי „בת יתרו מי התירה לך“, (ב) את הסיבה לכך שמשה לא ענה דבר לטענתו. כדלהלן:

זמרי לא הסכים עם הלימוד והמסקנה, של תורה שבעל פה, על „יקח אשה“, שהובאו לעיל, ולשיטתו היה משה צריך לגרש את „בת יתרו“.

משה לא יכול היה להשיב לו בלימוד של „יקח אשה“⁵⁹, מפני⁶⁰ שההלכה היא⁶¹, שתלמיד חכם ש„מורה הלכה“ והוא „נוגע בדבר“ אינו מוסמך לומר בשעת מעשה „כך קבלתי“, ומשה הלא היה נוגע בדבר – „בת יתרו מי התירה לך“⁶².

[בדומה לכך רואים במחלוקת קורח, שיחד עם טענותיו על כהונת אהרן הוא בא⁶³ גם בטענות הבל, ובשאלות על מזוזה – „בית שהוא מלא ספרים מהו שיחא חייב במזוזה“ – ועל תכלת – „טלית שכולה תכלת מה שתחא חייבת בציצית“ – ואין מוצאים שמשה ענה על השאלות בדרך הלימוד של תורה שבעל פה⁶⁴ – הוא אמר רק „ואם בריאה יברא ה'...“⁶⁵.

וההסבר לכך הוא כדלעיל: משה היה נוגע בדבר⁶⁶, ולפיכך בלאו הכי לא היה מוסמך לכך].

2. לפעמים אין להתווכח, אלא לפעול בתוקף

ההוראה שיש ללמוד מן הענין הנ"ל היא:

לא תמיד יש לענות לזולת על שאלותיו: לפעמים מתכוון הוא בשאלתו להתיר מדיינית! כאשר כונת השואל היא לשם שמייס, צריך לקיים „ענה (אפילו) כסיל כאולתו“⁶⁷. אך כאשר שואל על דברי תורה בכוונה

59 אלא שצ"ק לדעת רש"י ש„גירשה“ – למה לא השיב לו כן, כנ"ל ס"ד והערה 42 [כי אף שלא הוצרך לגרשה מטעם זה – מ"מ, מכיון שגירשה אין מקום מעיקרא להטענה „בת יתרו כו"י]?
60 ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 97 ובהערות שם.
61 רמ"א יו"ד ס"ו ס"ס רמב. יבמות עז, א (וש"ג). תוד"ה אם שם. נמוק"י שם.

62 ומה שלא השיב אף א' מבנ"י לזמרי הלימוד ד„יקח אשה“, וכפסק הלכה דאם שמעו ממנו קודם מעשה שומעין לו (רמ"א שם) – אולי י"ל שעדיין לא אמר משה לכל ישראל* הלימוד (דתושבע"פ) מ„יקח אשה“ (מכיון שלא ה' נוגע להם), ואהרן ובניו – ה"ה קרובים של משה ואין נאמנים. או י"ל שנתעלמה מהם גם הלכה זו (משא"כ משה, שנתעלמה ממנו רק ההלכה הבוועל ארמית כו', כנ"ל בפנים השיחה ס"א). ולהעיר מרמב"ן דברים (א, יח): שלא יה' לכבוד לו שיוכיר לדור הזה כי אשה כושית לקח.

63 ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א. תנחומא קרח ב. במדב"ר פ"ה, ג. פרש"י ר"פ קרח (רק, טלית כו").

64 ורק אמר „חייבת דכתיב גדילים תעשה לך וגו'.. וכתבתם על מזוזות ביתך גו" (ירוש' שם).

65 קרח טז, ל.

66 שהרי ה' אחי אהרן. ובפרט שמחלוקת קרח היתה גם על משה – ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 107 ובהערות שם, וש"ג. ועיי"ש (ע' 110) שהעיקר ופנימיות מחלוקת קרח ה' על משה.

67 משלי כו, ה. וראה שבת ל, ב.

* להעיר מלשון פנחס (לענין ההלכה, הבוועל ארמית כו'), „לא כך למדחני כו"י.

והשמחה, היתה באופן של „בקנאו את קנאתי“: ללא התחשבות בטענות של אנשים מסויימים, שאין חובה למסור את הנפש על כל צעד ושעל וכדומה, היתה אצלו הדרך של „בקנאו את קנאתי“: כיוון שזהו ענינו של הקדוש-ברוך הוא (קנאתי“), הרי הוא, מסר את נפשו בפועל, בתמידות, על הרבצת התורה והיהדות.

מסירת נפש יכולה להתקיים במספר דרכים, ומהם:

א. בפרשתנו – לא על-ידי נשיא הדור – נשיא הדור היה משה⁷⁴. באופן של גבורה⁷⁵. (ולכן רואים שפינחס – הוא אליהו⁷⁶ – אמר „קנא קנאתי לה' אלקי צבאות...“⁷⁷, ולא מצא זכות על ישראל⁷⁸).

ב. באופן שהיה אצל בעל הגאולה והשמחה: „בקנאו את קנאתי“ – על-ידי נשיא הדור בעצמו,

[אכן אפשר לומר, שגם אצל פינחס באה נתינת הכח ל„קנאו את קנאתי“ ממשה⁷⁹, נשיא הדור, שעל-ידי אמירתו „קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא“⁸⁰ (=קורא האיגרת הוא

להתיר את מה שאסרה התורה – או צריך לנקוט בדרך של „אל תען כסיל כאלתו“⁶⁸: הדרך לנצח מתנגד לתורה מן הסוג הזה איננה באמצעות שקלא-וטריא, אלא בתוקף שלמעלה מטעם ודעת.

וכך גם לגבי עצמו: כאשר ה„מלך זקן וכסיל“⁶⁹ – היצר הרע – בא כדי לבלבל, אין להכנס עמו בדין-ודברים, אלא חייבים מיד לפנוול בתוקף – „משכהו לבית המדרש...“⁷⁰.

וכזאת היתה גם התנהגותו של פינחס – „בקנאו את קנאתי“⁷¹: הוא לא אפשר לעצמו להימשך לשקלא-וטריא, שהרי אדרבה: הלכה⁷² היא ש„הבא לימלך אין מורין לו“ – אלא הוא קנא את קנאת ה' (קנאתי“ ומסר את נפשו כדי להרוג את זמרי⁷³).

ה. הקשר בין ענין זה לבין חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז

חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז חל ברוב השנים בשבוע של פרשת בלק. ולענין הנ"ל יש קשר לחג הגאולה.

הנהגתו של הרבי, בעל הגאולה

74 ראה פרש"י חוקת כא, כא: שנשיא הדור כו'.

75 ראה זח"ג רלו, ב ואילך – שייכות דפינחס ליצחק, גבורות.

76 נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 52 הערה 8.

77 זח"ח [המתורגם] ע' 174 הערה 59.

78 מ"א יט, י. שם, יד.

79 זח"א צג, א. וראה הנסמן בנצוצי זחר שם.

80 נוסף על פשוטו הענין, ששאל קודם אצל משה „לא כך למדתני כו“.

81 סנהדרין שם.

68 משלי שם, ד.

69 קהלת ד, יג. קה"ר שם. זחר ר"פ וישב.

70 סוכה נב, ריש ע"ב. קידושין ל, ב.

71 פינחס כה, יא.

72 סנהדרין פב, א. רמב"ם הל' איסור"ב פ"ב

ה"ה. טור אה"ע סט"ז. רמ"א חו"מ סתכ"ה ס"ד.

73 ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 53,

דמסנ"פ דפינחס היא אמיתית ענין המסנ"פ, שלמעלה מכל מדידה והגבלה, מבחי' יחידה. וראה לקמן ע' 346 ואילך.

יפתרנה) נתן לפינחס כח לקנא את קנאת ה':
 באופן של „טוב עין הוא יבורך“⁸² –
 בחסד וברחמים⁸³.

(משיחות י"ג תמוז, וש"פ מטו"מ, תשכ"ט)

ובאופן של חסדים – כפי שכבר
 סופר פעמים רבות⁸¹, שבעל הגאולה
 והשמחה ביקש מאביו, הרבי נ"ע,
 שנשיאותו תהיה בחסד וברחמים, שגם
 ענין של „קנאו את קנאתי“ ייעשה

(82) משלי כב, ט. ובנדרים (לה, א) ועוד –
 דקאי על משה. ובזו"ג (קל, א) דורשו על יוסף –
 שמו (הראשון) של בעל הגאולה והשמחה (וראה
 סה"ש תש"ה ע' 61. ועוד).

(83) להעיר ממשנ"ת בארוכה (לקו"ש
 [המתורגם] ח"ח ע' 169) דקנאות דפינחס היתה
 מצד החסד והאהבה (שלכן „בא הכתוב ויחסו אחר
 אהרן“ – פרש"י ר"פ פינחס). וראה גם זו"ג רלז,
 סע"ב ואילך. וי"ל שזה ה' ע"י הנתינת כח ממשו,
 נשיא הדור, כנ"ל בפנים.

(81) לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 200. וראה ספר
 השיחות תש"ג ע' 12. ועוד.

